

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****FENER BOZKURT VE SİRAÇ BOZKURT BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2019/22743
Karar Tarihi : 2/2/2022

Başkan : Kadir ÖZKAYA
Üyeler : Engin YILDIRIM
M. Emin KUZ
Rıdvan GÜLEÇ
Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Fener BOZKURT
2. Sıraç BOZKURT

Başvurucular Vekili : Av. Cemşit TABAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda meydana gelen intihar vakasında gerekli koruma önlemlerinin alınmaması ve ölümü takiben etkili soruşturma yapılmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/6/2019 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. A.B.nin İntiharına İlişkin Süreç

8. Başvurucuların 1997 yılında dünyaya gelen müşterek çocukları A.B. işyeri dokunulmazlığını ihlal, nitelikli olarak konut dokunulmazlığını ihlal, kilitlenmek suretiyle muhafaza altına alınan eşya hakkında hırsızlık, bina içinde muhafaza altına alınmış eşya hakkında hırsızlık ve mala zarar verme suçlarından Adana 22. Asliye Ceza Mahkemesinin 28/6/2017 tarihli kararı ile hüküm giymiştir. 13 yıl 22 ay 40 gün hapis cezası alan A.B.nin tahliye tarihi 15/12/2030 olarak hesaplanmıştır.

9. A.B.nin cezasının infazı için bulunduğu Tarsus 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Kurum) temizlik işlerinde çalıştırılması Kurum Müdürlüğünün 24/8/2017 tarihli kararıyla uygun bulunmuştur. A.B. için yakınlарının Kurum dışından kitap getirdiğı ve A.B.nin açık ilköğretim okulu altıncı sınıf öğrencisi olduğu anlaşılmıştır.

10. A.B.nin bulunduğu koğuş birçok kez olmak üzere Kurum Müdürlüğü tarafından değiştirilmiştir. Söz konusu oda/koğuş yerleştirme kararlarında kriterler "*çalıştırılacağı birime göre, çalışması için, hükümlülük/tutukluluk durumuna göre, suç türüne göre ve idari nedenlerle*" olarak ifade edilmiştir. Son olarak yirmi dört kişinin bulunduğu A-18 koğuşunda kalan A.B. Kurum bünyesinde bulunduğu süre içinde yedi farklı koğuşta kalmıştır.

11. Kurum tarafından düzenlenen 28/11/2017 tarihli genel risk ve ihtiyaç raporunda "*A.B.nin depresyonda olduğu, intihar riskinin yüksek olduğu, psikoz ve zarar verme riski ile ruhsal travma problemi bulunduğu, açıklanamayan bedensel belirtiler yaşadığı, takıntılı davranışları olduğu, dikkat eksikliği-hiperaktivite rahatsızlığı olduğu, manik atak ve saldırganlık riski bulunduğu, bu nedenlerle yakın takip edilmesi ve acil psikiyatrik muayeneye tabi tutularak uygun müdahalelerde bulunulması gerektiğı*" ifade edilmiştir.

12. A.B. muhtelif tarihlerde *renal kolik* (böbrek taşı kaynaklı ağrı), idrar yolu enfeksiyonu, diş çürüğü/kırığı, dental apse, *akut konjonktivit* (gözde iltihaplanma), eklem ağrısı, ciltte alerjik reaksiyon, hel ağrısı gibi şikâyetlerle/tanırlarla Tarsus Devlet Hastanesinin Acil, Üroloji ve Cildiye Poliklinikleri ile Tarsus Ağız ve Diş Sağlığı Merkezine sevk edilmiş ve kendisi için reçeteler hazırlanmıştır.

13. A.B. birçok kez olmak üzere hastanesinin psikiyatri polikliniğine de sevk edilmiştir. 26/2/2018 tarihinde koğuş içinde fazla ilaç aldığı diğer hükümlüler tarafından görevli personele bildirilen A.B. bireysel görüşmelere tabi tutulmuştur. Psikiyatri polikliniğinde görevli doktorlar tarafından A.B. için 30/3/2018 tarihinde depresyon tanısıyla reçeteler hazırlanmış ve kontrol muayenesi önerilmiştir. 30/4/2018 tarihinde kontrol muayenesine götürülen A.B. ye doktorlar anksiyete bozukluğu tanısı koymuş ve tedavisi için ilaç reçete etmiştir. A.B. uyku bozukluğu nedeniyle 9/5/2018 tarihinde yine psikiyatri polikliniğine sevk edilmiştir. A.B. için 25/5/2018 tarihinde psikiyatri polikliniğı doktorları, 3/7/2018 tarihinde ise Kurum doktoru tarafından anksiyete bozukluğu tanısıyla ilaç reçete edilmiştir.

14. A.B. 2018 yılının Nisan ve Mayıs aylarında Kurum Müdürlüğüne sunduğı dilekçelerle ilaçlarını kullanmak istemediğini beyan etmiştir. 26/2/2018 ve 5/7/2018 tarihlerinde gerçekleşen eylemleri sonucu idare tarafından alınan sağlık önlemlerine uymamak fiilinden A.B., Kurum Disiplin Kurulunca kınama cezası ile cezalandırılmıştır.

15. A.B. ile sosyal hizmet uzmanı ve psikolog tarafından muhtelif tarihlerde Kurum bünyesinde görüşmeler yapılmıştır. A.B. sosyal hizmet uzmanı ile 3/10/2017, 4/10/2017 ve 8/6/2018 tarihlerinde görüşmüştür. Bu üç görüşmede A.B. alınan notlara göre özette akrabasının intihar ettiğini, babasının hastanede olduğunu, durumundan haberdar olmak istediğini, ailesinin ekonomik durumunun iyi olmadığını, sosyal yardımlar için başvuru yapmak istediğini beyan etmiştir.

16. A.B. yine Kurum bünyesinde 22/8/2017 ve 19/6/2018 tarihleri arasında psikolog ile on iki ayrı görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmelerin ilk altısında (22/8/2017-28/12/2017) A.B. yakınının intihar ettiğini, babasının hasta olduğunu ifade etmiş, ayrıca hasımlarının bulunduğunu belirterek koğu ve kurum değişikliği talep etmiştir. 8/5/2018 tarihli dokuzuncu psikolog görüşmesi notunda A.B.nin müdahale izleme raporu uyarınca yüksek risk intihar grubunda olmasından kaynaklı görüşmeye çağrıldığı, kendisine probleminin olup olmadığını sorulduğu, problemi olmadığını, sürecin kendisi için iyi gittiğini beyan ettiği, ilaç kullanımının sürdüğü, intihar olasılığının düşük olarak değerlendirildiği ifade edilmiştir. 17/5/2018 tarihli psikolog görüşme notunda ise A.B.nin kendini iyi hissetmediğini, tedaviye ihtiyaç duyduğunu beyan ettiği ve Kurum revirine yönlendirildiği belirtilmiştir. Kaydedilen 19/6/2018 tarihli son görüşmenin notunda A.B.nin kardeşinin vurulduğunu, yoğun bakıma alındığını, merak içinde olduğunu beyan ettiği ve babasının aranarak ondan bilgi alındığı ifade edilmiştir. Tarihi belli olmayan ancak 8/5/2018 tarihli görüşmeden sonra düzenlendiği anlaşılan ve üç psikoloğun imzasını taşıyan rapora göre A.B.nin kendine zarar verme ve intihar eylemine girişme ihtimali düşük olarak saptanmıştır.

17. Kurum bünyesinde *Araştırma ve Değerlendirme Formu* doldurularak elde edilen sonuçlar mucibince düzenlenen 2/4/2018, 30/4/2018 ve 30/5/2018 tarihli listelerde A.B. *risk durumu yüksek* çıkan mahkûmlar arasında yer almıştır. Kurum Müdürlüğü, söz konusu listelerde yer alan kişiler için gereken güvenlik önlemlerinin alınmasını ve her vukuatın (intihar girişimi, kendine zarar verme gibi) bildirilmesini Kurum içi yazılarla ilgili birimlerden talep etmiştir.

18. 5/7/2018 tarihinde Kuruma çağrılan 112 Acil Servis ekibi tarafından götürüldüğü hastanenin acil servisinde kontrol edilen A.B.nin kollarında ve göğsünde kesiler tespit edilmiş, ilk etapta reddetse de daha sonra kabul etmesi üzerine tedavisi gerçekleştirilmiş, psikiyatri polikliniğine sevki yapılmıştır. 6/7/2018 tarihli tutanağa göre Kurum psikoloğu A.B. ile psikolojik yardım amaçlı görüşme yapmak istemiş ancak A.B. bu teklifi reddetmiştir.

19. 7/7/2018 tarihinde A.B., annesi ile saat 10.30 civarında telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir. Görüşmenin dökümünden A.B.nin annesinden ısrarla kardeşinin özel bir televizyon kanalını aramasını ve kendisine Kurum tarafından ilaçlarının verilmeyi istediğini anlaşılmıştır.

20. 7/7/2018 tarihinde saat 16.45 sıralarında A.B.nin koğuşunda bulunduğu sırada tıraş bıçağı/jilet ile vücuduna kesiler attığının diğer mahkûmlar tarafından ihbar edilmesi üzerine A.B., Kurum personelince koğu dışına alınmış ve 112 Acil Servis Kuruma çağırılmıştır. A.B. 112 Acil Servis personeli eşliğinde hastaneye götürülmüştür. 7/7/2018 tarihli tutanaklarda kesilerin intihar amaçlı yapıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca tutanaklarda A.B.nin tedaviyi reddettiği ve bu nedenle kendisine müdahale edilemediği, tetanos aşısı

yapılması gerektiği kayıt altına alınmıştır. Tedaviyi reddeden A.B. aynı gün Kuruma geri getirilmiş ve odasına yerleştirilmiştir. A.B., koğuşunda bulunan diğer mahkûmların can güvenliklerini gerekçe göstererek kendisi ile aynı koğuşta kalmak istemediklerini beyan etmeleri üzerine saat 21.00 civarında doku ve travma önleyici odaya (süngerli odaya) yerleştirilmiştir. Kurum kameralarının kaydettiği görüntülere ait Video Çözümleme Tutanağı'ndan Kurum başmemurunun A.B. ile süngerli odada bulunduğu sırada görüştüğü, A.B.'nin sargı bandajlarını birkaç kez çıkardığı ancak Kurum personelince yeniden sargı bandajlarının takıldığı anlaşılmıştır. A.B. aynı gece (8/7/2018 tarihinde saat 00.40 sıralarında) süngerli odadan çıkarılarak tekli odaya yerleştirilmiştir. On iki metrekare büyüklüğünde olan tekli odada ranza, yatak, eşya dolabı, sabitlenmiş mutfak tezgâhı ve mutfak dolabı bulunmaktadır.

21. 8/7/2018 tarihinde A.B.'nin bulunduğu tekli odaya sabah kahvaltısı ve öğle yemeği servisi yapılmıştır. Akşam yemeği servisi sırasında (saat 18.20) görevli Kurum memuru Y.K., kapı mazgalından baktığında A.B.'yi asılı vaziyette görmüş ve hemen Kurum yöneticilerine haber vermiştir. A.B. demir ranzayı dikey konuma getirmek, yastık kılıfını yırtarak ip şeklinde kullanmak suretiyle kendini boynundan asmıştır. Jandarma Olay Yeri İnceleme ekiplerinin gelmesinin ardından A.B.'nin cansız bedeni odasından çıkarılmıştır.

22. 9/7/2018 tarihinde gerçekleştirilen otopsi işlemine dair 18/10/2018 tarihli raporun sonuç kısmında *"göğüs sol önde yoğun olmak üzere kolları çok sayıda cilt altı seyirli kesik vasıflı yaraların bulunduğu ancak bu yaraların ölüme sebebiyet vermediği; ası telemi dışında başkaca travmatik lezyon bulunmadığı, kafatasında kırık, kanama, doku harabiyeti bulunmadığı, iç organlarda yaralanma tespit edilmediği bu nedenle ölümün travmatik tesirle meydana gelmediğinin anlaşıldığı, kanda uyuşturucu madde bulunmadığı ve ölümün ası sonucu meydana geldiği"* ifade edilmiştir.

B. Disiplin Soruşturması Süreci

23. Olayın akabinde Kurum Müdürlüğü'nün 9/7/2018 tarihli emri ile infaz ve koruma memurları M.G., Y.K. ve A.Ö. hakkında disiplin soruşturması açılmıştır.

24. İnfaz ve koruma memuru M.G. savunmasında akşam yemeği dağıtımı sırasında tekli oda nöbetçi memuru Y.K.'nin koridora çıkarak "Gelin" diye bağırdığını, toplu hâlde odaya gidildiğini, A.B.'nin kendisini astığının anlaşıldığını, Kurum müdürüne ve 112 Acil Servise haber verildiğini, ilgili alanın güvenliğinin sağlandığını, aynı gün olaydan önce A.B.'nin nöbetçi personelden sigara istediğini ve sigara verilmesine sakınca olmadığını, görevini ifasında bir ihmalinin bulunmadığını düşündüğünü ifade etmiştir.

25. İnfaz ve koruma memuru Y.K. savunmasında olay tarihinde A.Ö. ile birlikte intiharın gerçekleştiği kısımda görevli olduğunu, gün içinde A.B.'nin kontrolünü yaptıklarını, kendilerinden sigara istediğini, Kurum amirinin bilgisi dâhilinde sigara verdiklerini, A.B.'ye havalandırmaya çıkmak isteyip istemediğini sorduklarını, A.B.'nin havanın sıcak olması nedeniyle havalandırmaya çıkmak istemediğini, diğer mahkûmların havalandırmaya çıktığı esnada A.B.'nin kontrolünün yapıldığını ve olumsuz bir duruma rastlanmadığını, akşam yemeği servisi esnasında A.B.'yi odasında asılı hâlde bulduklarını, Kurum yöneticilerine haber verdiklerini, görevini gereği gibi yerine getirdiğini düşündüğünü belirtmiştir. İnfaz ve koruma memuru A.Ö. de Y.K.'nin ifadelerine koşut beyanlarda bulunmuştur.

26. Soruşturma kapsamında bazı mahkûmların ifadelerine başvurulmuştur. Mahkûmlar, birbirleriyle örtüşen ifadelerinde özetle A.B.nin ailesi ile sıkıntılar yaşadığını, kendisine zarar vereceğini söylediğini, zaman zaman lavaboya gittiğinde kendisine kesi atarak zarar verdiğini, kendilerinin ona nasihatle bulunduklarını, A.B.nin bu davranışlarının koğuştta huzursuzluk yarattığını, bu nedenle A.B.nin koğuşunun değıştirilmesini talep ettiklerini ve A.B.nin koğuştan ayrıldığını belirtmiştir.

27. A.B.nin ölümü ile sonuçlanan sürecin ayrıntılarına, mahkûmlar ile infaz ve koruma memurlarının ifadelerine yer verilen 16/7/2018 tarihli disiplin soruşturması raporunun sonuç kısmında *"görevli personelin olayın yaşandığı tarihte herhangi bir ihmallerinin olmadığı, suç olarak nitelendirilebilecek herhangi bir emareye rastlanmadığı"* ifade edilmiştir. Söz konusu rapor üzerine Kurum Disiplin Amirliği 16/7/2018 tarihli işlemi ile ceza verilmesine yer olmadığı yönünde karar almıştır.

C. Ceza Soruşturması Süreci

28. Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) A.B.nin ölümüne ilişkin olarak hem ilgili kamu görevlileri hakkında (görevi kötüye kullanma suçundan) hem de olayın oluş biçimi (intihar/teşvik) ile ilgili iki ayrı soruşturma yürütmüştür (Başvurucular formda başvurunun kamu görevlileri hakkında yürütölen sürece ilişkin olduğunu açıkça ifade etmiştir).

29. Kurumdan olayla ilgili detaylı araştırma yapılmasını talep eden ve disiplin soruşturması dâhil ilgili belgeler ile kamera görüntülerinin gönderilmesini isteyen Başsavcılık, Tarsus Jandarma Komutanlığı tarafından toplanan delilleri, olay yeri krokisini, olay yeri inceleme raporunu, müteveffanın sağlık dosyasını, olay anına ait Görüntü İzleme Tutanağı'nı ilgili birimlerden edinmiş; Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü başta olmak üzere birçok kurumla farklı tarihlerde yazışmalar yapmıştır.

30. Başsavcılık intihara yönlendirme/yardım suçuna ilişkin olarak meçhul sanık üzerinden yürüttüğü soruşturma sonucunda 9/11/2018 tarihli kararıyla *"ölümün ası nedeniyle gerçekleştiğı ve vefat edenin intihara yönlendirildiğine dair delil bulunmadığı"* gerekçesine yer vererek kovuşturmaya yer olmadığı sonucuna ulaşmış, karara yapılan itiraz Tarsus 2. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 1/3/2019 tarihinde reddedilmiştir.

31. Başsavcılık, Kurum personeline ilişkin soruşturma sonunda ilgili kamu görevlileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başsavcılık 7/2/2019 tarihli kararında olaya ilişkin yukarıda aktarılan silsileye yer vermiş ve gerekçesinde *"Kurum personellerinin üzerlerine atılı suçu işlediklerine dair haklarında kamu davası açılmasını gerektirir, somut hukuki her türlü şüpheden uzak, kovuşturmaya yetecek kadar delilin bulunmadığının tüm dosya kapsamından anlaşıldığını"* ifade etmiştir. Kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karara yönelik itiraz Tarsus 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 23/5/2019 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

32. Başvurucular takipsizlik kararını tebellüğ etmelerinin ardından 27/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

33. İlgili hukuk için bkz. *Serfinaz Öztürk*, B. No: 2014/18274, 21/9/2017; *Necla Özer ve Müslim Özer*, B. No: 2013/3782, 21/4/2016; *Mehmet Kaya ve diğerleri*, B. No: 2013/6979, 20/5/2015.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Anayasa Mahkemesinin 2/2/2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi

35. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Şerif Ay* (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuru sahiplerinin adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

36. Başvurucular; oğullarının riskli bir mahkûm olmasına rağmen vefat ettiği gün süngerli odadan çıkarılarak sabitlenmemiş ranzanın bulunduğu tek kişilik odaya alındığını, Kurum tarafından oğullarının yaşamının korunması için özenin gösterilmeyip alınması gerekli makul tedbirlerin alınmadığını, ayrıca olayın akabinde sorumluların ortaya çıkarılması adına da etkili bir soruşturma yapılmadığını belirterek adil yargılanma ve yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Bakanlık görüşünde; intihar eylemine ilişkin süreç detaylı olarak aktarılmış, konuya ilişkin Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilmiştir. Bakanlık özetle müteveffanın kendisini tehlikeli sayılabilecek ve ceza infaz kurumunca kendisine verilmemesi gereken ip, kemer, delici-kesici eşya gibi aletlerle öldürmediği, aksine ceza infaz kurumunda barındırılma koşulları açısından elzem olması sebebiyle verilmiş olan yastık kılıfını ip gibi kullanmak suretiyle hayatına son verdiği, müteveffanın Kurumda barındırıldığı süreçte kötü muameleye maruz bırakıldığına veya psikolojik baskı yapıldığına dair kendisi ya da ailesi tarafından yapılmış bir şikâyet tespit edilemediği, ayrıca Başsavcılığın kendisinden beklenen oranda büyük bir titizlikle ve süratle hareket ettiği, atılması gereken her türlü adımı attığı, iddiaların gerçekliğini ortaya çıkartmak hedefiyle her türlü ve objektif delillerin temini cihetine gittiği, başvuru sahiplerinin soruşturmaya dahilinin sağlandığı, elde edilen delil ve bilgilerin kapsamlı ve nesnel bir analizi ile neticeye ulaşıldığı, usul yükümlüğünün gereğinin özenle yerine getirildiği yönünde görüş bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını yinelemişlerdir.

C. Değerlendirme

38. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "*Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, ...hakkına sahiptir."

39. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, (...) kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Şikâyetin ölüm olayının devletin gözetiminde meydana gelmesi nedeniyle maddi ve usul boyutu bağlamında bir bütün olarak yaşam hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca A.B.nin kendi eylemine karşı korunmadığı ileri sürülmüş olduğundan yaşam hakkının maddi boyutu yalnızca A.B.nin yaşamının kendi eylemine karşı korunmadığı iddiası kapsamında incelenecektir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, bu hakka yönelik bir başvuru ancak ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (*T.A. [GK]*, B. No: 2017/32974, 29/9/2021, § 128). Başvuru konusu olayda ölen A.B. başvuruçuların oğludur. Bu nedenle başvuruda, başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

42. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruçuların yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

43. Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevî varlığını koruma hakkı birbiriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez ve vazgeçilmez haklardan olup devletin bu konuda pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Devletin pozitif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Bu değişiklikte birlikte bkz. *T.A.*, § 135).

44. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamında devletin pozitif yükümlülükleri açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi devlete, elindeki tüm imkanları kullanarak bu konuda ihdas edilmiş yasal ve idari çerçevenin yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük, kamusal olsun veya olmasın yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (*T.A.*, § 134).

45. Bu kapsamda bazı özel koşullarda devletin kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı yaşamı korumak amacıyla gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü de bulunmaktadır (*Sadık Koçak ve diğerleri*, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 74). Ceza infaz kurumlarında gerçekleşen ölüm olayları için de geçerli olabilecek bu yükümlülüğün ortaya çıkması için ceza infaz kurumu yetkililerinin kendi kontrolleri altındaki bir kişinin kendini öldürmesi konusunda gerçek bir risk olduğunu bilip bilmediklerini ya da bilmeleri gerekip gerekmediğini tespit etmek, böyle bir durum söz konusu ise bu riski ortadan kaldırmak için makul ölçüler çerçevesinde ve sahip oldukları yetkiler kapsamında kendilerinden beklenen her şeyi yapıp yapmadıklarını incelemek gerekmektedir (*Mehmet Kaya ve diğerleri*, § 72). Ancak özellikle insan davranışının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlemin veya yürütülecek faaliyetin tercihi dikkate alınarak pozitif yükümlülük yetkililer üzerine aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanmamalıdır (*T.A.*, § 136; *Sadık Koçak ve diğerleri*, § 74).

46. Tutuklanan veya hürriyeti bağlayıcı cezasının infazına başlanan kişilerin daha önce sahip oldukları pek çok özgürlükten mahrum kalmalarının ve günlük yaşamlarında ciddi nitelikte bir değişim yaşamalarının doğal bir sonucu olarak psikolojik durumları bozulabilmekte, dolayısıyla kırılgan ve korumasız bir konumda bulunan bu kişilerin intihar riski artabilmektedir. Bu nedenle yasal ve ikincil düzenlemelerin ceza infaz kurumu yetkililerine bu kişiler hakkında daha duyarlı ve dikkatli olma görevi yüklemesi, tutuklu veya hükümlü kişilerin hayatlarının tehlikeye atılmasını önleyici tedbirler alınmasını sağlaması gerekmektedir. Bu amaçla öncelikle ceza infaz kurumunda kalan kişilerin davranışlarının ve sağlık durumlarının takip edilmesi, gerektiğinde doktor muayenesine başvurulması, diğer yandan bu konuda eğilimi olduğu anlaşılanlar açısından kendileri için en uygun yerlerde kalmalarının temin edilmesi, intihar eylemlerinde kullanılabilecek kesici/delici eşyalara, kemer, çamaşır ipi veya ayakkabı bağcıkları gibi eşyalara el konması suretiyle bu tip risklerin azaltılmasına yönelik önlemlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Kaya ve diğerleri*, § 73).

47. Bu bağlamda bir tutuklunun veya hükümlünün kendine zarar verme ihtimalini kişi özgürlüğüne aşırı bir sınırlama getirmeyecek ölçüde en aza indirecek tedbirlerin alınması yetkililerden beklenebilecektir. Bir hükümlü veya tutuklu açısından daha sıkı tedbirlerin gerekip gerekmediği ve bunların uygulanmasının makul olup olmadığı, başvuru konusu yapılan her bir somut olayın koşullarına göre değişecektir (*Mehmet Kaya ve diğerleri*, § 74).

48. Yaşam hakkı kapsamında devletin öncelikle yaşamı tehlikeye girebilecek kişilerin yaşamını korumak için yeterli yasal ve idari bir çerçeve oluşturması gerekmektedir. Aynı yükümlülük ceza infaz kurumlarında bulunan kişilerin yaşam ve sağlıklarının korunması için de geçerlidir. Bu kapsamda ceza infaz kurumu yetkililerince yerine getirilecek kontrol ve denetim işlemleri ile bu konuda alınacak diğer tedbirlerin mevzuatta ayrıntılı olarak düzenlendiği daha önce Anayasa Mahkemesince tespit edilmiştir (*Nejla Özer ve Müslim Özer*, B. No: 2013/3782, 21/4/2016, §§ 74-89; *Hilmi Moray*, B. No: 2013/3053, 21/4/2016, §§ 25-36).

49. Diğer taraftan devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekirse cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirmektedir. Yürütülecek bu soruşturmanın temel amacı yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını, kamu görevlilerinin müdahalesiyle veya onların sorumlulukları altında meydana gelen ya da diğer bireylerin fiilleriyle gerçekleşen ölümler nedeniyle ilgililerin hesap vermelerini sağlamaktır (*T.A.*, § 138). Usul boyutundaki

yükümlülüğün yerine getirilmesindeki amaç; yaşamı etkili ve caydırıcı yaptırımlarla koruma altına almak, yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanabilmesini sağlamaktır (*Aziz Biter ve diğerleri*, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58).

50. Ceza soruşturmasının etkili olması için soruşturma makamlarının resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlayabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri gerekir. Soruşturmada ölüm olayının nedeninin veya sorumlu kişilerin belirlenmesi imkânını zayıflatan bir eksiklik, etkili soruşturma yükümlülüğüne aykırılık oluşturabilir. Ceza soruşturmasının fiilen hesap verilebilirliğini sağlamak için soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması ve ayrıca her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu süreçte gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması gerekir (*T.A.*, § 110).

51. Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda bir sonuca varırken Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarını ya da ne ölçüde yaptıklarını değerlendirecektir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (*Filiz Aka*, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 32). Bu husus hukuk devletine bağlılığın sağlanması, hukuka aykırı eylemlere hoşgörü ve teşvik gösterildiği görünümü verilmesinin engellenmesi yönünden bir gerekliliktir (*Fahriye Erkek ve diğerleri*, B. No: 2013/4668, 16/9/2015, § 91).

52. Başvuru konusu olaydaki gibi doğal olmayan her ölüm olayında olası cezai sorumluluğun tespiti adına soruşturma sonrasında kovuşturma aşamasına geçildiği durumlarda ilk derece mahkemesi önündeki yargılama aşaması dâhil bütün sürecin de 17. maddenin gereklerine cevap verebilecek nitelikte olması gerekmektedir. Böylece derece mahkemeleri mağdur olan kişilerin yaşam hakkına yönelik ihlallerin hiçbir durumda cezasız bırakılmamasını teminat altına alabilecektir (*Sadık Koçak ve diğerleri*, § 77).

53. Olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi idari ve yargısal makamların ödevidir (*Rıfat Bakır ve diğerleri*, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, § 68). Anayasa Mahkemesinin ilgili soruşturma ve yargılama makamlarının yerine doğrudan geçecek şekilde delillerin değerlendirmesini yapmasının veya yürütülmesi gerekli olan soruşturma işlemlerini belirlemesinin söz konusu olamayacağı belirtilmelidir. Başka bir ifadeyle Anayasa Mahkemesinin görevi, bu makamların maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir (*Hıdır Öztürk ve Dilif Öztürk*, B. No: 2013/7832, 21/4/2016, § 185). Anayasa Mahkemesinin bu husustaki görev ve yetkisi ilgili yargısal sürecin Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının güvencelerinde aranan hususların sağlanıp sağlanmadığının incelemesinden ibarettir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

54. Somut süreçte özetle başvuruçuların 1997 yılında dünyaya gelmiş olan müşterek çocukları A.B.; açık öğretim altıncı sınıfa devam eden, muhtelif zamanlarda sağlık (fiziksel ve mental) problemleri yaşamış, birden fazla kez koğuş değişikliğine tabi tutulmuş, ailevi problemleri olan, zaman zaman da kendisine zarar vermiş bir hükümlü olarak bulunduğu kurum bünyesinde 8/7/2018 tarihinde tek kişilik odada kalmakta iken ası suretiyle hayatına son vermiştir.

55. Yaşam hakkına ilişkin ihlal iddiasının değerlendirilmesinde öncelikle Kurum yetkililerinin A.B.nin intihar riskini bilip bilmediklerinin veya bilmelerinin gerekip gerekmediğinin saptanması ve riski bildikleri veya bilmeleri gerektiği sonucuna ulaşılması hâlinde de A.B.nin sağlığının korunması ve kendisine zarar vermemesi açısından gerekli önleyici tedbirleri alıp almadıklarının tespiti gerekmektedir.

56. Devletin kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı yaşamı koruma amacıyla gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü bağlamında A.B.nin kendisine zarar verme riskinin öngörülebilir olup olmadığı açısından Kurumda bulunulan süreç ele alındığında şu hususlar öne çıkmaktadır:

- A.B. ailevi problemler yaşamıştır ve bu durum Kurum yetkililerinin bilgisi dâhilindedir.

- A.B.nin koğuşı birden fazla kez değiştirilmiş ve bu değişimlerden (tespit edilebilenlerden) biri koğuş arkadaşlarının A.B.nin kendisine zarar vermesinden duydukları can güvenliği endişesi sebebiyle yaptıkları şikâyet/talep üzerine gerçekleşmiştir.

- A.B., Kurum tarafından düzenlenen genel risk ve ihtiyaç raporunda intihar riski yüksek, psikolojik yönden problemleri (takıntı, ruhsal travma, saldırganlık, manik atak, psikoz) olan, acil muayene ve tedaviye ihtiyacı bulunan bir mahkûm olarak değerlendirilmiştir.

- A.B. birçok kez olmak üzere *psikiyatri kliniğine* sevk edilmiştir, A.B.ye bu sevkler sonucu tanı konulmuş (*depresyon, anksiyete bozukluğu, uyku bozukluğu*) ve Kurum içinde doktorlar tarafından tedavi amaçlı reçeteler hazırlanmıştır, A.B. Kurum içinde de on iki kez psikolog ile görüşme gerçekleştirmiştir.

- A.B. ilaçlarını almak istemediğini Kurum idaresine iletmıştır.

- A.B., Kurumdaki sosyolog ve psikologla yaptığı görüşmelerde problemlerinin olduğunu, tedaviye ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir.

- Kurum tarafından Araştırma ve Değerlendirme Formu doldurularak elde edilen sonuçlar doğrultusunda düzenlenen 2/4/2018, 30/4/2018 ve 30/5/2018 tarihli listelerde A.B. *risk durumu yüksek* çıkan ve güvenlik önlemi alınması gereken mahkûmlar arasında yer almıştır.

- A.B. intiharından kısa süre önce kendisine *kesi atmak suretiyle zarar vermiş* ve sağlık kurumuna sevk edilmiştir, tedaviye direnen A.B. kesiler nedeniyle yapılan sargıyı birkaç kez üzerinden çıkarmıştır.

- A.B. intiharından kısa süre önce -geçici bir süre için- süngerli odaya yerleştirilmiştir.

57. Aktarılan hususlara bakıldığında A.B.nin özel hayatında problemler yaşayan, mental rahatsızlıkları olan bir birey olduğu Kurum yetkililerinin bilgisi dâhilindedir. Ayrıca Kurum, A.B.yi ruhsal bozuklukları nedeniyle birden fazla kez sağlık kurumuna sevk etmiş ve

Kurum içindeki doktorlar bu rahatsızlıklarla ilgili reçeteler hazırlamıştır. Kurum tarafından bizzat hazırlanan liste ve raporlara göre A.B. intihar riski bulunan, gözlem altında tutulması, tedavi edilmesi ve güvenlik önlemi alınması gereken bir mahkûmdur. A.B. intiharından kısa süre önce kendisine kesi atmak suretiyle zarar vermiş olduğundan Kurum tarafından hastaneye sevk edilmiş; bu eyleminin diğer mahkûmlarda yarattığı endişe, Kurum idaresine bildirilmiş ve odasının değiştirilmesine neden olmuştur. A.B.nin tedaviyi ilaçlarını almak istememesi suretiyle reddettiği ve kendisine kesi attığı gün de tedavi olmak istemediği, sargıları çıkardığı bizzat süreci idare eden/yöneten -sargıları yenileyen, duruma ilişkin kayıtlar tutan- Kurum idaresinin bilgisi dâhilindedir.

58. Süreç içinde A.B.nin riskli bir mahkûm olmadığını ifade eden evrak 8/5/2018 tarihli psikolog görüşmesi notları ve sonrasında hazırlandığı anlaşılan rapordur. Söz konusu belgede A.B.nin intihar riskinin düşük olduğu ifade edilmiştir. Ancak A.B.ye ilişkin 17/5/2018 tarihli psikolog görüşme notunda A.B.nin kendini iyi hissetmediğini ve tedaviye ihtiyaç duyduğunu beyan ettiği, ayrıca araştırma ve değerlendirme formu doldurularak elde edilen sonuçlar doğrultusunda Kurum tarafından düzenlenen 30/5/2018 tarihli listede risk durumu yüksek güvenlik önlemi alınması gereken mahkûmlar arasında yer aldığı, 5/7/2018 ve 7/7/2018 tarihlerinde de kendisine kesi atmak suretiyle zarar verdiği, hastaneye sevk edildiği, tedaviye direndiği anlaşılmıştır. Bir başka ifadeyle 8/5/2018 tarihli tespitin ardından anılan tespit ile bağdaşmayan durumların yaşandığı ve kayıt altına alındığı görülmüştür. Bu bağlamda 8/5/2018 tarihli tespitin A.B.ye ilişkin riskin artık mevcut olmadığı yönünde bir saptama olduğunu değerlendirmek, sonrasında yaşanan süreç dikkate alındığında mümkün görünmemektedir.

59. Tüm bu hususlar dikkate alındığında yukarıda aktarılan, sağlık kurumlarının da dâhil olduğu süreci bir bütün olarak yöneten, A.B.ye ilişkin muhtelif tasarruflarda (oda değişimi, disiplin cezası) bulunan, risk listelerini/raporlarını bizzat hazırlayan Kurum idaresinin A.B.nin intihar/kendisine zarar verme riskinin varlığından haberdar olduğu, intihar vakasının Kurum için öngörülebilir nitelikte bulunduğu değerlendirilmiştir. Bu bağlamda A.B.nin sağlığının korunması ve kendisine zarar vermemesi için Kurum yetkililerinin yaşam hakkının getirdiği pozitif (koruma) yükümlülükler doğrultusunda önleyici tedbirler alması gerektiği ortadadır.

60. Kurum idaresinin -yaşam hakkına ilişkin koruma yükümlülüğü perspektifinde- A.B.nin intiharı ile sonuçlanan sürece bir bütün olarak bakıldığında Kurum tarafından A.B.nin sağlık hizmetine erişiminin sağlandığı, psikolojik değerlendirmeye tabi tutulduğu, hakkında raporlar düzenlendiği, Kurum hekimlerinin tedavi sürecine dâhil olduğu anlaşılmıştır.

61. A.B.nin 2018 yılının Şubat ayından -Mayıs ayından itibaren yoğun olmak üzere- intihar ettiği döneme kadar sık sayılabilecek ölçüde hem Kurum hekimlerine hem de hastanenin psikiyatri kliniğine götürüldüğü ve bu süreçte A.B. için depresyon, anksiyete bozukluğu gibi tanımlara ilaç reçete edildiği görülmektedir. Başvurucunun son dönemde kendisine zarar vermeye başladığı ve bu nedenle 5/7/2018 ile 7/7/2018 tarihinde hastaneye sevk edildiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte A.B.nin psikiyatri kliniği ziyaretlerinin arttığı, ailesine ilişkin kaygılarını dile getirmeye başladığı, kendisine hastaneye sevk edilecek kadar zarar vermeye başladığı dönemde, intihar ettiği güne kadar aynı koşu- barındırıldığı, sağlık hizmetine erişiminin sağlanması dışında -gözetim, denetim altında, kontrol altında bulundurma gibi- başkaca etkin önleyici bir tedbir alınmadığı görülmüştür. A.B. 5/7/2018 tarihinde hastaneye sevk edilecek kadar kendisine kesi suretiyle zarar vermesinin ardından 7/7/2018

tarihinde aynı eylemi tekrarlamış ve yine hastaneye sevk edilmiş olması hâlinin psikolojik durumuna dair açık bir belirti olması karşısında -kaldı ki bu durum 30/5/2018 tarihli kurumun riskli mahkûm listesi ile tevsik edilmiştir- Kurumdan tedavi sürecinin sıkı bir şekilde takip edilmesi, kendisine zarar vermek veya intihar etmek için kullanabileceği nesneleri temin etmesinin engellenmesi ve günlük hayatının buna göre düzenlenmesi gibi daha sıkı tedbirler alınması beklenecektir. Buna karşın 7/7/2018 tarihinde kendisine zarar veren ve tedaviyi dahi kabul etmeyen A.B. hastane dönüşü kaldığı koğuştaki barındırılmaya devam etmiş ve koğuştaki arkadaşlarının -can güvenliği endişesi- yakınması ile süngerli odaya alınmıştır. A.B.'nin kendisine zarar verme ihtimalinin düşük olduğu süngerli odaya alınması önleyici tedbirlerin hayata geçirilmesi bağlamında etkin bir adım olarak değerlendirilebilir ise de A.B. sadece dört saat sonra süngerli odadan çıkarılarak tek kişilik -ranza ve eşya dolabının sabit olmadığı- odaya alınmıştır. İnfaz koruma memurunun A.B. ile görüşmesi sonrası A.B.'nin süngerli odadan çıkarıldığı, bu eylemin bir hekim görüşmesine veya uzman görüşüne dayalı olmadığı anlaşılmaktadır (bkz. § 20). Bu durum koruma yükümlülüğü bağlamında açık bir eksiklik olarak ele alınabilmektedir. Zira infaz kurumunda bir kişinin sağlığı ve güvenliği açısından gerekli tedavi türünün ve kalması uygun olan yerin belirlenmesinin -o kişinin bu konulardaki muhakeme yeteneğinin somut olayın şartları içinde sağlıklı olmadığının açık olduğu durumlarda- sadece kişinin tercihlerine göre yapılması mümkün değildir (benzer değerlendirme için bkz. *Mehmet Kaya ve diğerleri*, § 84). A.B.'nin yukarıda aktarılan ve Kurum idaresinin de bilgisi dâhilinde olan ruh hâli itibarıyla tek kişilik odada kaldığı kısa süre zarfında (bir günden daha az) daha sıkı bir gözetim ve denetim altında tutulması, kendi iradesine bırakılmadan kendisine zarar verme ihtimalini en aza indirecek tedbirlerin alınması -gerekirse odasındaki eşyaların sabitlenmesi- açık bir gerekliliktir. Ancak A.B.'nin tek kişilik odada kaldığı kısa süre zarfında daha sıkı bir gözetim ve denetime tabi tutulduğu yönünde herhangi bir veri/kayıt bulunmamaktadır. A.B.'nin intihar için odada bulunan eşyaları uygun pozisyona getirmiş olması, intihar etmiş olduğunun kontrol/denetim sırasında değil akşam yemeği servisi sırasında anlaşılması da gözetim/denetim eksikliğini doğrular niteliktedir.

62. Bu tespitler ve açıklamalar ışığında Kurum yetkililerinin A.B.'nin yaşamının korunması için gerekli olan makul ve etkili tedbirleri almadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

63. Açıklanan gerekçelerle A.B.'nin yaşamının kendi eylemlerine karşı korunamaması sebebiyle yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

64. Bu aşamadan sonra yaşam hakkına ilişkin pozitif yükümlülüğünün usul boyutu olan etkili soruşturma yükümlülüğünün değerlendirilmesi gerekir. Somut süreçte Başsavcılık, Kurum personelinin görevi kötüye kullanma suçunu işlediğine dair haklarında kamu davası açılmasını gerektirir somut hukuki her türlü şüpheden uzak delilin bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

65. Kişilerin yaşamı ile vücut bütünlüğü üzerinde ortaya çıkan risklerin en aza indirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması konusunda sorumluluğu bulunan kişilerin tespit edilebilmesi ve tespit edilen sorumluluklar karşısında devletin göstereceği yargısal tepki benzer olayların yaşanmaması bakımından da önem taşımaktadır.

66. A.B.'nin intiharında yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlali sonucunu doğuran olgular yukarıda aktarılmıştır (bkz. § 61). Başsavcılığın soruşturma sürecinde anılan -yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edilmesine neden olan- hususlara ilişkin bir değerlendirmede bulunulmadığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda ciddi/yakın riskin varlığına karşın etkin ve

pratik önlemlerin alınmasında yetersiz kaldığı, özetle kamu görevlilerinin eylemleri/eylemsizlikleri ile bağlantılı olarak yaşamı koruma yükümlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşıldığından kamu görevlileri hakkında -ihlale neden olan hususlara dair herhangi bir değerlendirme yapılmadan- takipsizlik kararı verilmesinin ve bu bağlamda sorumluların ortaya çıkarılmasının engellenmesinin yaşam hakkı kapsamında etkili ceza soruşturması yürütülmesi yükümlülüğü bakımından ihlal sonucu doğurduğu kanaatine ulaşılmıştır.

67. Açıklanan gerekçelerle somut olayda yürütülen ceza soruşturmasında etkili ceza soruşturması yürütme yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

68. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

69. Başvurucular; yaşam hakkının ihlalinin tespitine, etkili bir soruşturma yapılması için gereken tedbirlerin alınmasına ve 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

70. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Alıgül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

71. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönüşmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

72. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının

(a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), §§ 57-59, 66, 67).

73. İncelenen başvuruda yaşamı koruma ve etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir. Başvuruya konu soruşturmada ölüm olayının tüm yönlerinin ortaya konulamadığı, yürütülen soruşturmanın teoride olduğu gibi fiilen de hesap verilebilirliği sağlayamadığı gerekçesiyle Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında yaşam hakkının hem maddi hem de usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmiştir. Buna göre ihlalin soruşturma makamlarının işlemlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

74. Bu durumda yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda Cumhuriyet Başsavcılığının yapması gereken iş, önceki kovuşturmayla yer olmadığına dair kararını kaldırmak ve akabinde ihlal kararında tespit edilen eksiklikleri giderecek şekilde yeni bir soruşturma yapmaktan ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

75. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvuruçunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için yaşam hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle ve yeniden soruşturma yapılması suretiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruçulara istemle bağlı kalınarak net 100.000 TL manevi tazminatın müstereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

76. 4.500 TL vekâlet ücretinin başvuruçulara müstereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruçuların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşamı koruma yükümlülüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığına GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara net 100.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. 4.500 TL vekâlet ücretinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 2/2/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.